

Stanisław Bylina – vynikající polský historik bohemistického zaměření a organizátor polsko-českých vědeckých vztahů

(Laudatio při slavnostním předání diplomu čestného člena Sdružení historiků České republiky profesoru Bylinovi na Velvyslanectví Polské republiky v Praze 28. května 2004)

České dějiny mají v zahraničí jen málo takových znalců a česká historická obec má v cizině ještě méně tak upřímných přátel, jakým je vynikající polský medievista a dlouholetý ředitel Historického ústavu Polské akademie věd ve Varšavě profesor Stanisław Bylina. Hned úvodem lze říci, že kdyby snad nebylo Stanisława Byliny, poznání starší české minulosti v Polsku by bylo o hodně chudší a hlavně by se nikdy nerozvinuly vědecké a lidské vztahy mezi historiky obou našich národů do takové šíře a hloubky, jak je tomu dnes.

Stanisław Bylina se narodil v Kielcích 4. dubna 1936, vystudoval slovanskou filologii a historii na Varšavské univerzitě, kde byl roku 1964 promován a kde se roku 1972 habilitoval v oboru historických věd. Roku 1992 se stal mimořádným a roku 1994 řádným profesorem. Jeho vědecká kariéra je spjata především s Polskou akademií věd, kde působil nejprve v Ústavu slavistiky, potom v Historickém ústavu (*Instytutu Historii PAN*), jehož se stal roku 1990 ředitelem. Téměř dvě desetiletí ztělesňoval nejen toto ústřední vědecké pracoviště historických věd v Polsku, ale také proměny bádání v období obnoveného demokratického zřízení. V této době se profesor Bylina všestranně zapojil do organizace humanitních disciplin v Polsku jako místopředseda Polského národního komitétu historiků, místopředseda Komitétu historických věd a Rady ředitelů ústavů Polské akademie věd. Stal se členem řady vědeckých a redakčních rad (mj. i ústředního časopisu polských historiků *Kwartalnik Historyczny*, specializované revue *Heresis* atd.). Roku 2001 byl zvolen rovněž členem prestižní Varšavské vědecké společnosti – *Towarzystwo Naukowe Warszawskie*.

Vzhledem ke svému zaměření na středověké dějiny střední Evropy (především polských a českých zemí) se zapojil do všech aktivit, jež směřovaly k rozvoji polsko-české vědecké spolupráce. Přijal členství ve vědeckých radách Centra silesiakálních a bohemistických výzkumů na Vratislavské univerzitě, Ústavu pro středovýchodní Evropu v Lublinu a podílel se na řadě dalších bilaterálních záměrů. Zvláště důležité bylo, že roku 1995 založil *Komisi pro dějiny českých zemí a polsko-českých vztahů* (*Komisja Dziejów Czech i Stosunków Polsko-Czeskich*) při Komitétu historických věd PAN, jejímž byl do roku 2001 předsedou; když předával předsednictví dalšímu osvědčenému bohemistovi, profesoru Wojciechu Iwańczakovi, měla již tato instituce pevně vybudované základy. V době turbulentních změn v organizaci různých vznikajících a opět zanikajících dvoustranných orgánů vyrostla ve skutečnou stálici, která ve spolupráci s polskými univerzitami pořádá každé dva roky konference k vybraným tématům ze středověkých a raně

novověkých dějin polských a českých zemí a vydává z nich kvalitní vědecké publikace. Tato činnost, k níž jsou vždy ve značném počtu přizváni čeští odborníci, nemá na české straně obdoby a je sama o sobě velkým darem Polska českým historikům.

Profesor Bylina, který skvěle ovládá češtinu, je častým hostem v Praze a významně se účastní spolupráce s našimi institucemi – především s Historickým ústavem AV ČR, kde působí v mezinárodní redakční radě *Českého časopisu historického*, a s Centrem medievistických studií v Praze, jehož se stal dopisujícím členem. Tato vědecká součinnost přinesla mnoho zajímavých plodů, z nichž je nutno konkrétně zmínit alespoň jeden. Jako čelný představitel polské historiografie spolupracoval Stanisław Bylina na počátku 21. století s Českým národním komitétem historiků na přípravě společné sekce, věnované dějinám politické kultury ve střední Evropě, pro XX. mezinárodní kongres historických věd v australském Sydney. Polsko-českým úsilím se tehdy za vydatného podílu profesora Byliny podařilo prolomit překážky, jež byly kladeny menším zemím při organizaci světových kongresů historiků zástupci těch států, které tradičně ovládají Mezinárodní komitét historických věd. Nikoli náhodou je od té doby česká historiografie spoluorganizátorem vždy přinejmenším jednoho zasedání na světových kongresech historických věd. Lze říci, že bez polské podpory v roce 2005, kdy byla v Praze a Varšavě vydána dvousvazková publikace *Political Culture in Central Europe (10th to 20th Century)*, by se to sotva podařilo.

Aby však za svým obrovským organizačním dílem nezmizel sám *historik* Stanisław Bylina, je nutno alespoň v největší stručnosti sumarizovat jeho dílo. Od šedesátých let 20. století vyšla dlouhá řada monografií a studií, v nichž tento vědec prozkoumal středověké dějiny středoevropského prostoru, zejména z hlediska christianizace, lidové zbožnosti, náboženské mentality a kolektivních představ, heretických a reformačních hnutí, a zvláště pak husitství. Už roku 1966 vydal Stanisław Bylina první knihu, která se dotýkala ideových kořenů české reformace a jejich odezvy v Polsku na příkladu Konráda Waldhausera (*Wpływy Konrada Waldhausera na ziemiach polskich w drugiej połowie XIV i pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1966). Potom následovalo několik knih o středověkých herezích (*Wizje społeczne w herezjach średniowiecznych. Humiliaci, begini, begardzi*, Wrocław 1974; *Ruchy heretyckie w średniowieczu*, Wrocław 1991), o lidové kultuře a vnímání posmrtného života (*Człowiek i zaświaty. Wizje kar pośmiertnych w Polsce średniowiecznej*, Warszawa 1992; *Kultura ludowa Polski i Słowiańszczyzny średniowiecznej*, Warszawa-Łowicz 1999) a o procesu christianizace polského venkova (*Chryścianizacja wsi polskiej u schyłku średniowiecza*, Warszawa 2002).

Tvorba vlastních monografií byla doprovázena vydáváním a spoluautorstvím na mnoha kolektivních pracích o náboženských a církevních dějinách středověku, o historii práva a idejí, o kulturních a sociálních dějinách, ale také speciálně o česko-polských literárních vztazích (*Stosunki literackie polsko-czeskie i polsko-słowackie 1890-1939*, Wrocław 1978) a o polských ohlasech

husitství (*Polskie echa husytyzmu*, Warszawa 1999). Z bohemikálních studií je třeba připomenout alespoň některá témata – vztahy Matěje z Janova ke Slezsku, chiliasmus Jana Želivského a Jana Amose Komenského, protihusitské veršované výtvary, otázku elit v kacírském hnutí, české národní vědomí v pozdním středověku, laickou zbožnost ve světle Postily Jana z Rokycan, vztah Františka Palackého k českému reformnímu hnutí, a tak by bylo možno ještě dlouho pokračovat.

Uvolnění od většiny vědecko-organizačních povinností umožnilo profesoru Bylinovi soustředit se na psaní monografií, jichž vyšlo za posledních osm let celkem šest. Dvě z nich jsou věnovány pozdně středověké zbožnosti (*Religijność późnego średniowiecza*, Warszawa 2009) a půvabným úvahám o cestách, hranicích a spojujících mostech v dějinách (*Drogi, granice, mosty*, Warszawa 2012). Všechny ostatní představují souhrn Bylinova celoživotního bádání o husitství (*Na skraju lewicy husyckiej*, Warszawa 2005; *Hussitica*, Warszawa 2007) a jeho syntetický obraz této středověké epopeje (*Rewolucja husycka*, Warszawa 2011). Nejnovější knížka, věnovaná výpravě husitů na basilejský koncil (*Podróż husytów do Bazylei*, Warszawa 2013), symbolicky otvírá toto téma evropskému srovnávacímu bádání.

Jakkoli zůstává dílo skvělého polského medievisty neuzavřeno, již nyní působí v jednotlivinách pozoruhodně a ve svém celku impozantně. Spolu s výsledky obětavé organizační práce představuje mimořádný vklad do evropské a světové historické bohemistiky a do rozvoje polsko-českých vědeckých vztahů. Profesor Stanisław Bylina, vyznamenaný již ze strany Akademie věd ČR Medailí Františka Palackého za zásluhy v historických vědách, si vrchovatě zasloužil nejvyšší vyznamenání, jímž Sdružení historiků České republiky disponuje. Projevem naší upřímné vděčnosti a uznání se stává udělení čestného členství, o němž rozhodlo valné shromáždění celostátního Sdružení historiků 10. prosince 2013, a také dnešní předání diplomu jakožto svědectví o trvalém sepětí profesora Stanisława Byliny s českou historickou obcí.

Jaroslav Pánek